

Stanovisko Mimovládneho výboru Naše Tatry k Štúdii trvalo udržateľného rozvoja Vysoké Tatry 2005

Vyšné Hágy (november 2004)

... po roku (november 2005)

Úvodom je možné konštatovať, že posudzovaná víťazná štúdia je po formálnej a zväčša i obsahovej stránke spracovaná profesionálne. Z tohto hľadiska možno jej úroveň označiť za nadštandardnú. Prináša množstvo cenných informácií a (najmä v deklaratívnej rovine) podnetných návrhov, s ktorými zväčša možno súhlasiť (pozri <http://www.government.gov.sk/vlada/poradneorgany/orvt/1miesto-sutaze.php>).

Zároveň je však treba konštatovať, že posudzovaná štúdia trpí podobnou „chorobou“ ako mnohé rezortné či vládne rozvojové dokumenty, a to je vnútorné protirečenie medzi prevažne peknými proklamáciami, zväčša pozitívnymi návrhmi a odporúčaniami na jednej strane a podporou celého radu problematických až neprijateľných zámerov, nerešpektujúcich ba priamo ohrozujúcich prioritu ochrany prírody na území národného parku (NP) na strane druhej. Aj keď problematických či neakceptovateľných návrhov je menšina, tým, že zväčša atakujú kľúčovú funkciu (funkcie) TANAP-u, stávajú sa podstatnými.

Konkrétnym prejavom vyššie uvedeného tvrdenia je skutočnosť, že štúdia síce proklamuje prioritnú úlohu účinnej ochrany prírody v NP a v celom tatranskom regióne, ale zároveň pripúšťa, ba odporúča rozvoj investícií, ekonomických a ďalších aktivít priamo či nepriamo poškodzujúcich prírodu a zvyšujúcich ekologickú záťaž citlivých ekosystémov vo vysokohorskom prostredí Tatier. Na viacerých miestach navrhuje znížovať výmeru a stupeň ochrany územia NP.

Proklamuje potrebu posilnenia liečebno-regeneračnej funkcie Tatier (o. i. kritizuje momentálne podceňovanie klasickej kúpeľnej liečby v Tatrách a neujasnenú koncepciu ďalšieho rozvoja kúpeľnej funkcie, hlučové a emisné zaťaženie z dopravy lokalít s kúpeľnou a klimatickou liečbou, a pritom podporuje rozvoj aktivít, ktoré túto funkciu Tatier ohrozujú (zvyšovanie antropickej, environmentálnej a hygienickej záťaže).

Celkovo sa štúdia nevyhla „zlovyku“, ktorý je dosť charakteristický pre naše územné plánovanie, a tým je umiestňovanie všetkých požadovaných funkcií do krajiny – a to aj

v prípade, ak jedna funkcia vylučuje druhú – riadi sa heslom „Nech je aj vlk sýty aj ovca celá!“

Ďalší všeobecný nedostatok štúdie, ktorý je však len reakciou na zadanie, je pohybovanie sa v dvoch extrémnych polohách – príliš všeobecnej a príliš konkrétnej, a zároveň sa venuje nedostatočná pozornosť strednej úrovni podrobností, adekvátnej štúdii strategického charakteru a mierke riešeného územia. Mnohé požiadavky a návrhy sú až príliš nekonkrétne: Za všetky aspoň jeden príklad: „...zabezpečiť v liečebných kúpeľoch úmerný pomer funkcií liečebnej, turisticko-rekreačnej, kultúrnej a športovej.“ Takéto vágne odporúčanie priam nabáda k tomu, aby si ho každý vysvetľoval po svojom a protirečí štatútu kúpeľov Vysoké Tatry.

Medzi princípmi, kritériami a indikátormi TUR sa vôbec nespomínajú tie, ktoré schválila vláda SR a NR SR (v Národnej stratégii TUR) a celkovo sa takmer úplne ignoruje Národná stratégia TUR SR i Stratégia TUR EÚ.

Vybraté pripomienky parciálneho charakteru: štúdia len predpokladá vypracovanie Stratégie TUR pre Vysoké Tatry, hoci sa očakávalo, že sama bude takýmto strategickým dokumentom; štúdia sa nekriticky odvoláva na dokument *Stratégia konkurencieschopnosti SR do r. 2010*, kde sa o. i. požaduje, aby sa Slovensko stalo doma aj v zahraničí synonymom pre krajinu s mimoriadne vzdelanými a tvorivými ľuďmi, prevládajúcou vedou a technikou, odkiaľ neustále prichádzajú inovatívne výrobky a služby vynikajúcej kvality.

Ako schválená investícia sa uvádza dobudovanie tatranských lanových dráh z Tatranskej Lomnice na Skalnaté pleso a odtiaľ na Lomnický štít a do Lomnického sedla (2,6 mld. Sk), hoci ide o zásadnú investičnú aktivitu v území s dvoma najvyššími stupňami územnej ochrany a nie je známe, že by kompetentný orgán ochrany prírody vydal povolenie na investíciu podobného charakteru a predpokladaného rozsahu.

Medzi diskutabilné konštatovania je možné zaradiť napríklad tieto: „priaznivá cenová hladina pre zahraničných návštevníkov“ (silné stránky, s. 19), „in-

štitúcie ochrany prírody usmerňujú ochranu prírody na pozemkoch, ktoré sú vlastníctvom iného subjektu...“ (slabé stránky, s. 20), pozastavenie sa nad samozrejmom skutočnosťou, že hoci v TANAP-e všeobecne platí 3. stupeň územnej ochrany, na plochách či lokalitách, kde sa nachádzajú maloplošné chránené územia s vyšším stupňom ochrany (rezervácie), má vyšší (prísnejší) stupeň územnej ochrany prednosť, či kritika skutočnosti, že program starostlivosti o NP nezabezpečuje zníženie stupňa ochrany na územiach, kde sa predpokladá intenzívnejšie využitie územia človekom, napr. na účely rozvoja cestovného ruchu (Legislatívne aspekty..., s. 98, 99), „nedostatok vhodných bytov pre niektoré skupiny obyvateľov“ (slabé stránky, s. 20). V priamom rozpore s konštatovaním: „...zvyšovanie podielu zastavanosti v urbanizovaných oblastiach, čím sa stráca charakter rozptýlenej solitérnej zástavby“ (ohrozenia, s. 21) sa na inom mieste píše, že: „v Tatrách sa momentálne nenachádzajú jednoduché turistické útlne na turistických značkovaných chodníkoch, ktoré by pomohli turistom, lyžiarom v prípade nepriaznivého počasia...“ (slabé stránky, s. 21), kritizuje sa „absencia systému zasnežovania...“ (slabé stránky, s. 20), čo je zasa v priamom kontraste s konštatovaním o „citlivosti organizmov na zásahy a zmeny podmienok prostredia“ (slabé stránky, s. 20). Návrh „výtvarno-architektonického dotvorenia verejných priestorov...“ (príležitosti, s. 21) hrozí ďalším potláčaním autenticity prírodného a historického prostredia a vychádza v ústrety nežiaducim komerčným umeleckým či pseudoumeleckým aktivitám. Hrozbou pre ďalšie fungovanie prírodných ekosystémov je aj odporúčanie na „formovanie pásma lesa zničeného vichricou... budovanie lesoparkov s rekreačným vybavením so zachovaním vzniknutých pohľadov, nie ako súvislý pás lesa“ (príležitosti, s. 23), ale aj: „zatiaľ málo využité podhorské pásmo pre rozvoj aktivít CR, rekreácie, športu, trvalého bývania, klimatickej liečby..., rozvoj ekonomických aktivít atď.“ (slabé strán-

ky), bez čoho len náznak regulatívov, ktoré by takéto aktivity v podhorí mali regulovať a usmerňovať.

Súhrnom celého radu návrhov a odporúčaní štúdie, ktoré sú v priamom rozpore s ochranou prírody na území NP, ako aj na území lokalít sústavy chránených území NATURA 2000, a tým aj s platným zákonom, medzinárodnými kritériami pre národné parky (IUCN) a záväzkom SR voči EÚ, je príloha 10 štúdie, a to najmä z týchto dôvodov:

1. Odporúča vypustiť zo zoznamu chránených území NATURA 2000 severnú časť Skalnatej doliny (až po Lomnický štít!). **Nesúhlasíme, navrhujeme odmietnuť.**

2. Zavádza medzi navrhované zóny na území NP zónu D – dnešné územie s 2. stupňom územnej ochrany a až do samotného jadra NP (oblasť Lomnického sedla, Skalnatej doliny, Skalnatého plesa, Slavkovského štítu a Soliška), pričom to odôvodňuje o. i. budúci vplyvom rekonštrukcie a prevádzky dopravných a športových zariadení v časovo neohraničenom horizonte. Budúca antropická záťaž týchto území má byť podľa autorov štúdie porovnateľná s „bežným zastavaným územím v podhorí“. Cynicky sa to nazýva „umožnením operatívosti a starostlivosti o územie, čo sa pozitívne prejaví na minimalizácii potenciálnych vplyvov na okolité prostredie“. **Nesúhlasíme, navrhujeme odmietnuť.**

3. Rozsiahle územie, najmä v území s dnešným 3. stupňom ochrany sa taktiež navrhujú preklasifikovať do navrhovanej zóny D ako technický koridor „v šírke zodpovedajúcej stavebným a iným potrebám“. **Nesúhlasíme, navrhujeme odmietnuť.**

Opakujeme, že vyššie uvedené odporúčania protirečia medzinárodným požiadavkám IUCN na čo najväčšiu a najvyššiu zónu NP (v našom prípade územia s 5. a 4. stupňom ochrany, resp. navrhovaná zóna A a B, ktorá by mala tvoriť až 75 % z celkovej výmery NP. Navyše, rozšírenie zóny C (na úkor zón A a B) a najmä zavedenie zóny D (teda 2. stupňa ochrany) do jadra NP (na úkor zón A, B a C) je snahou o ohrozenie verejných záujmov a vlastníckych práv štátu a celkom zjavným nadbiehaním deklarovaným zámerom vplyvných investorov. **Nesúhlasíme, navrhujeme odmietnuť.**

Vo vzťahu k riešeniu následkov kalamity sa odporúča optimalizácia vzťahu k LPF, „...vrátane území s koncentrovanou funkciou cestovného ruchu“. Optimalizácia v tomto prípade znamená redukcia ochrany lesov. **Nesúhlasíme, navrhujeme odmietnuť.**

Tvrdí sa tiež, že prírodné lesy pralesného charakteru, ktoré sú pre napĺňanie ekologických a environmentálnych funkcií optimálne, pokrývajú len malú časť lesného územia TANAP-u. Ako riešenie sa de facto navrhuje umelá tvorba prírody blízko lesov, čo najmä v územiach NP s najvyšším stupňom ochrany, určených na samovývoj, považujeme za nežiaduce. **Nesúhlasíme, navrhujeme prehodnotiť.**

Pripúšťa sa citeľné rozšírenie koridoru okolo Cesty slobody a jeho zachovanie bez lesa alebo len s umelým krovinným porastom. **Nesúhlasíme, navrhujeme prehodnotiť.**

Nesúhlasí sa s návrhom mesta Vysoké Tatry na premenu 8 000 ha lesa v NP (zväčša pod Cestou slobody) na lesopark, ale súhlasí sa s pomerne výraznou antropizáciou až urbanizáciou viac ako 430 ha v podobe tzv. malého lesoparku a miestne i tzv. adrenalínových parkov. Ďalších cca 2 600 ha tatranských lesov sa navrhuje koncipovať ako tzv. veľký lesopark. Celkovo teda autori štúdie navrhujú viac ako 3 000 ha lesa na území TANAP-u premeniť na

lesopark. **Nesúhlasíme, navrhujeme prehodnotiť a podstatne zredukovať. Obmedziť na bezprostredné okolie osád.**

Navrhuje sa rozšírenie siete turistických chodníkov za použitia „moderných geotechnických technológií (injektáž expanzívnych živíc)“, čím sa má dosiahnuť dlhodobá stabilita chodníkov a v konečnom dôsledku to má mať významný pozitívny environmentálny dopad. Aj keď viaceré z navrhovaných turistických chodníkov v minulosti existovali, celkovo je súčasná sieť chodníkov, vzhľadom na reprezentatívnosť ich trasovania a zabezpečenie prioritnej funkcie NP, viac-menej dostatočná. **Navrhujeme návrh prehodnotiť, zredukovať a nevnašať nové technologické postupy a materiály do chránenej prírody NP.**

Návrh nových zabezpečených chodníkov typu ferata. **Detto, ako predchádzajúci bod.**

Takmer polovica jadrovej zóny TANAP-u sa navrhuje do kategórie skialpinistických trás a oblastí. **Nesúhlasíme, navrhujeme prehodnotiť a podstatne zredukovať na okolie jestvujúcich vysokohorských chát.**

Aj keď za pozitívum považujeme odmietnutie masívnej výstavby nových komunikácií pozdĺž Cesty slobody a navrhujeme zrekonštruovať turistický chodník promenádneho charakteru tesne nad Cestou slobody, máme určité obavy aj z navrhovanej Podtatranskej magistály, pokiaľ by jej zaťaženie, a tým aj riziko zosilnenia bariérového efektu narušenia cenných ekotopov medzi pohorím a podhorím, neboli regulované. **Navrhujeme domyslieť a v prípade realizácie posúdiť procedúrou EIA.**

K navrhovaným legislatívnym opatreniam:

Navrhuje sa zavedenie zóny D do jadra NP (aj mimo súčasných intravilánov tatranských osád) a jej ustanovenie vyhláškou MŽP SR určené na rozvoj. **Nesúhlasíme, navrhujeme odmietnuť!**

Navrhuje sa zmena Programu starostlivosti o NP so zohľadnením rozvojových aktivít. **Nesúhlasíme. Nový Program starostlivosti o TANAP má naopak priniesť zintenzívnenie a skvalitnenie prioritnej funkcie TANAP-u a tou je podľa zákona i z logiky veci ochrana prírody.**

Navrhuje sa vyňatie z plnenia funkcie lesov alebo obmedzenie ich využívania na tých plochách, ktoré budú určené na plnenie iných celospoločenských funkcií – napr. intenzívny rozvoj cestovného ruchu. **Nesúhlasíme a navrhujeme odmietnuť.** Odmietame znížovať súčasnú výmeru lesného pôdneho fondu v prospech intenzívneho rozvoja cestovného ruchu.

Na margo inštitucionálneho usporiadania TANAP-u sa konštatuje roztrieštenosť kompetencií a navrhuje sa zriadiť jednotný orgán starostlivosti o TANAP. **S tým možno súhlasiť.**

Navrhuje sa tiež posilniť právomoci samosprávy v rozšírenej zóne D. **Naše zamietavé stanovisko logicky vyplýva zo zamietavého stanoviska k navrhovanej zóne D (pozri vyššie).**

Súhrnne možno konštatovať, že štúdiu chýba jasná filozofia ochrany Tatier a trvalo udržateľného rozvoja tatranského regiónu a snaží sa vyhovieť všetkým záujmovým skupinám, čo niekedy jednoducho nie je možné bez toho, aby tým neutrpeli prioritné funkcie TANAP-u: prírodoochranná a vo väzbe na ňu liečebno-regeneračná. Tento nedostatok sprevádza zásadný rozpor, ktorý sa ako zlatá niť vinie celou štúdiou: na jednej strane sa konštatuje preťaženosť prírodného prostredia ľudskými aktivitami, na druhej strane sa údajný nedostatok často tých istých aktivít považuje za slabú stránku až ohrozenie Vysokých Tatier a navrhuje sa ich podstatný rozvoj na úkor prioritnej funkcie.

Konštatuje sa napr., že: „doterajšie navzájom si odporujúce legislatívne predpisy nezodpovedajú takým požiadavkám NP, podľa ktorých sa realizujú viaceré aktivity cestovného ruchu, rekreácie, športu atď.“ (slabé stránky, s. 20). Napriek úplnému súhlasu s kritikou právneho chaosu sa nám zdá byť toto konštatovanie postavené na hlavu, lebo v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny (OPaK) by malo znieť inak, napr.: „doterajšie navzájom si odporujúce legislatívne predpisy a realizácia viacerých aktivít cestovného ruchu, rekreácie, športu atď., nezodpovedajú požiadavkám NP.“

O tom, že filozofia tvorcov štúdie o NP je v konečnom dôsledku, napriek všetkým pozitívnym proklamáciám, neochranárska až protiochranárska, svedčí aj celý rad ďalších konštatovaní, napr. to, že slabou stránkou je „obmedzenie využívania vybraných prírodných zdrojov v dôsledku územnej ochrany podľa zákona o OPaK (slabé stránky, s. 20), ale najmä závery časti o legislatívnych aspektoch, kde sa konštatuje: „Právna úprava ochrany prírody má potenciál najvýraznejšie limitovať obnovu a rozvoj Tatier, na oľko priamo vopred diskvalifikuje celú škálu aktivít...“ (Legislatívne aspekty..., s. 99). V obmedzenej miere sa podobná kritika týka aj lesného a vodného zákona, ako aj právnej úpravy ochrany prírodných liečivých kúpeľov a prírodných liečivých zdrojov a čiastočne aj stavebného zákona, ktorému autori vytkajú, že údajne preferuje záujmy ochrany prírody pred záujmami rozvoja cestovného ruchu najmä mimo zastavaných území. Inými slovami, to, čo podľa ochranárskej filozofie, ale aj podľa znenia zákonov o OPaK a ďalších citovaných právnych noriem je najväčším právnym výbojom na území NP, prírodných rezervácií, chránených lesov a kúpeľných areálov, bez ktorého by ich ďalšia ochrana či holá existencia neboli možné, to autori štúdie považujú za najväčšiu (potenciálnu) brzdu obnovy a rozvoja Tatier.

V štúdiu sa pripúšťa alternatíva, že súčasný TANAP prestane byť národným parkom v zmysle kritérií IUCN a preklasifikuje sa na chránenú krajinnú oblasť. **Nesúhlasíme.**

Za metodický nedostatok považujeme tiež to, že štúdia, ktorá sa dáva pripomienkovať, nemá označenie „návrh štúdie“, ako aj to, že termín na doručenie pripomienok a na prezentáciu definitívnej podoby štúdie je ten istý. Aký je potom reálny dopad pripomienok?

Návrh: Na základe vyššie uvedeného navrhujeme odmietnuť neprijateľné a prehodnotiť problematické či protirečivé návrhy a závery štúdie tak, aby boli v súlade s kľúčovou funkciou (funkciami) TANAP-u v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny a požiadaviek IUCN. Pri tvorbe nového územného plánu mesta Vysoké Tatry a ďalších rozvojových dokumentov preferovať filozofiu, strategické ciele a odporúčania nezávislej štúdie *Smerom k udržateľnému tatranskému regiónu*, REC Slovensko, STUŽ/SR, 2005.

Pozn. red.: Mimovládny výbor Naše Tatry vznikol pre naplnenie cieľov výzvy „Nové Tatry“ a vyhlásenia „Nad Tatrou sa blýska...“. Jeho programom je prispieť k zachrane, obnove a udržateľnému rozvoju Tatier s ohľadom na rešpektovanie kultúrnych, ekologických a občianskych pohľadov na riešenie situácie, ktorá vznikla v Tatrách po ničivej víchrici 19. novembra 2004. Tvoria ho zástupcovia mimovládnych organizácií, odborníci a osobnosti spoločenského a kultúrneho života, pozri: www.nasetatry.sk, e-mail: nasetatry@changenet.sk